

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНФЛІКТУ У П'ЕСАХ Р. ШІММЕЛЬПФЕННІГА «ВІЧНА МАРІЯ» ТА «АРАБСЬКА НІЧ»

Калина Сергій Олегович

здобувач освітнього магістерського рівня факультету журналістики
Київський міжнародний університет, Україна

Відомий німецький драматург-постмодерніст Роланд Шіммельпфенніг – лауреат багатьох міжнародних премій та конкурсів. Його творчість вивчена у багатьох наукових роботах: у монографії Г. Брандштеттера проаналізовано загальні особливості поетики драматурга [1, с. 97-112]; Е. Фішер-Ліхте охарактеризувала його художній метод як «калейдоскопізм» [2, с. 81-89]; Н. Фрай звернула увагу на світ речей у драматургії Шіммельпфенніга [3, с. 114-117]; Н. Юган розглянула жанрові трансформації у творчості німецького автора [4, с. 291-299; 5]; Ф. Н. Меннемайєр вивчив ранню творчість Р. Шіммельпфенніга у літературному контексті [6, с. 83-98].

У роботі про німецький постмодернізм проаналізовано особливості стилю та мови п'єси німецького драматурга «Під тиском 1 – 3» [7, с. 16-19]; у статтях Н. Юган розглянуто п'єси Шіммельпфенніга «Арабська ніч», «Під тиском 1 – 3», «Золотий дракон» та «Жінка з минулого» з погляду інтертекстуальності та інтермедіальності, а також експериментальність театру драматурга [8-10]; у роботі Райана – комедійної естетики у тексті «Жінка з минулого» [11, с. 23-31].

Завданням нашої роботи є аналіз трансформації конфлікту у п'єсах Р. Шіммельпфенніга «Вічна Марія» та «Арабська ніч».

У п'єсі «Вічна Марія» мотив повторюваності ситуації міститься вже у назві. Марія втілює вічний принцип жіночого очікування чоловіка і самопожертви, а передбачення її подальшої долі можна побачити в паралельній історії Єви і Ганса. Раніше в Єви, як і в Марії Карл, був коханий, на повернення якого вона чекала, але якого їй довелося забути, і вона вийшла заміж за Ганса, який завжди був поруч. Така ж доля чекає на Марію. Молода жінка перебуває в ситуації вибору між своєю любов'ю до Карла (минулим) та обставинами (її справжнім становищем) [12, с. 112-113]. Зовнішній конфлікт між членами сім'ї – батьком та сином – служать джерелом внутрішньої суперечності Марії. Як і попередніх п'єсах, даний тип конфлікту дублюється.

Монотонність повсякденного життя у Шіммельпфенніга порушує випадок. Випадок виступає тут не як тимчасове порушення звичного перебігу подій, але висловлює концепцію множинності світу, уявлення про світ як хаос. На відміну від класичних драматичних текстів, в яких випадковість відображає ідею багатства і рухливості буття, лише локально і тимчасово порушує рівновагу і гармонію в ньому і стає, у міру подолання, важливим елементом у проголошенні міцності світопорядку, то в драмах Шіммельпфенніга випадок свавільний і необґрунтовано вторгається в життя героїв, щент руйнує її, стає проявом всевладдя хаосу і неможливості персонажів протистояти йому. На прикладі драми «Арабська ніч» розглянемо, як через випадковості змінюється звичний хід речей і як випадковості призводять до трагічного фіналу.

У творі є кілька сюжетних ліній, пов'язаних з окремими персонажами, дія яких розвивається паралельно. Об'єднуючим чинником їм служить простір багатоквартирного будинку і нічний час доби, що виводить метафізичний рівень

п'єси. Сюжетна лінія, пов'язана з історією Франциски Деке, містить алюзію до казки про сплячу царівну, яку принц має розбудити своїм поцілунком. Щодня Франциска виглядає однаково: вдень вона працює, потім приходить додому, приймає душ, під дією раптової втоми лягає на диван, міцно засинає, а наступного ранку не може згадати, як пройшов її попередній день. Як тільки Франциска занурюється в сон, її сусідка по кімнаті Фатіма Манзур приводить у квартиру свого хлопця Каліла і проводить з ним ніч. Каліл щовечора в один і той же час чекає на дзвінок Фатіми, сідає на мотоцикл і їде до неї. Фатіма, чекаючи на Каліла, ставить собі питання, що буде, якщо одного разу хтось прийде і розбудить Франциску поцілунком. Зав'язкою дії у творі є момент, коли події змінюють свій звичний хід [12, с. 313].

Петер Карпаті із вікна протилежного будинку бачить, як приймає душ Франциска. Він відчуває раптове тяжіння до дівчини, невідступне бажання поцілувати незнайомку. Під дією цього бажання він виходить із дому і йде шукати Франциску. Тим часом у будинку, де живе дівчина, ламається ліфт, а домоправитель Ганс Ломайєр забуває вчасно повісити табличку про несправність, і в ліфті, як у пастці, замкненим виявляється Каліл, який поспішає побачити з Фатімою. Фатіма чекає на свого друга, бачить його припаркований унизу мотоцикл, у пошуках Каліла вибігає з дому, залишивши двері відчиненими і забувши в квартирі ключі. Спускаючись сходами, Фатіма нашттовхується на Петера, який знаходить потрібну квартиру і цілує Франциску. В цей час дівчині сниться, що цілує її шейх. Перша дружина шейха ревнує до Франциска і проклинає її.

Прокляття полягає в тому, що Франциска приречена приносити нещастя всім чоловікам, втратить пам'ять і не зможе прокинутися, поки її не розбудить призначений для неї чоловік. Цей характерний для Шіммельпфенніга прийом – включення до тексту п'єси снів, мрій, фантазій, спогадів, – служить як мети розширення простору, як свідчить про рівноправності світу реального і світу фантастичного, а й вказує на двоїстість персонажів.

Ломайєру сниться сон наяву, в якому він переноситься до арабської пустелі і зустрічається з колишньою дружиною зі страшним шрамом на шиї. Нею виявляється перша дружина шейха, яка прокляла Франциску і страчена за це. Ломайєр, коли бачить сплячу дівчину, під дією несподіваного імпульсу цілує її і йде. Дівчина прокидається і думає, що у палаці.

У цей час Фатіма вибігає надвір, порив вітру зачиняє двері, і вона залишається зовні. За допомогою домофона Фатіма намагається потрапити всередину, тоді як Каліл щосили прагне вибратися з ліфта. Йому це вдається, і він поспішає до своєї коханої. У квартирі Каліл натрапляє на напівоголену Франциску, яка благає його не покидати її. Фатіма тим часом потрапляє до хати, вона поспішає нагору та бачить Каліла поруч із оголеною Францискою. Фатіма безладно тлумачить ситуацію, думаючи, що її хлопець навмисно все підлаштував, щоб змінити її з Францискою, вона вистачає ніж і хоче помститися за себе. Каліл тікає, а Фатіма збирає речі та йде з квартири. Каліл у пошуку укриття забігає до сусідніх квартир, де всупереч власній волі зраджує своєї колишньої подруги з незнайомими жінками. Фатіма знаходить Каліла в одній із квартир і вбиває його. Герої п'єси стають заручниками ентропійного хаосу. Вони не в змозі зрозуміти ні, що відбувається з ними, ні самих себе. Герої не рефлексують з приводу своїх відносин з вищими силами, не усвідомлюють причин катастрофи, що відбувається, і не здатні протистояти ворожому всесвіту [12, с. 325-328].

Діючі особи виявляються «відомими» надособистісною волею, тіло діє окремо під впливом раптових імпульсів, афектів: Петера Карпаті з «Арабської ночі» мимоволі

тягне до Франциска, яку він бачить вперше; Карл – герой п'єси «Вічна Марія», підкоряючись хвилинному імпульсу, виколує хлопчику око. Причини вчинків персонажів – приховані, підсвідомі, логічно важко зрозумілі. Зіткнення між персонажами та їхні власні внутрішні протиріччя творяться надособистісними могутніми та невідворотними силами. Герої переживають сутнісний конфлікт, оскільки стикаються з Іншим, Невідомим у собі.

Список використаних джерел:

1. Brandstetter G. (1998) Selbst-Beschreibung: Performance im Bild. Theater seit den 60er Jahren: Grenzgänge der Neo-Avantgarde. Tübingen; Basel.
2. Fischer-Lichte E. (1998) Verwandlung als ästhetische Kategorie: Zur Entwicklung einer neuen Ästhetik des Performativen. Theater seit den 60er Jahren: Grenzgänge der Neo-Avantgarde. Tübingen; Basel: Francke.
3. Frei N. (2018) Die Rückkehr der Helden: Deutsches Drama der Jahrhundertwende (1994 – 2001). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
4. Юган Н. Л. (2018) Современная зарубежная и украинская драматургия: жанровые модели: монография. К. : Интерсервис.
5. Jugan N. (2023) Genretransformationen im deutschen postmodernen Drama. Література як семіотичний ресурс культури. Всеукраїнська наукова конференція (XX Філологічні читання пам'яті Н. С. Шрейдер): Матеріали / упорядн. Т. Є. Пічугіна. Дніпро : Тріменс ЛТД.
6. Mennemeier F. N. (1983) Das neue Drama. Neues Handbuch der Literaturwissenschaft. Wiesbaden: Athenaion.
7. Amsterdam-Atlanta (2000) Postmoderne Literatur in deutscher Sprache: Eine Ästhetik des Widerstands? Amsterdamer Beiträge zur neueren Germanistik.
8. Yuhan N. (2023) At the Crossing of Cultural and Literary Traditions: Intertextuality and Intermediality of Roland Schimmelpfennig's Play «A Woman from the Past». The 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Progress: Innovations, Achievements and Prospects» (March 6-8, 2023) MDPC Publishing, Munich.
9. Yuhan N. (2023) Between Documentary (Verbatim) and Experimental Theater: Poetic Features of the Genre of Modern Biographical Drama (Based on Comparative Analysis). The 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Knowledge: Research and Discoveries» (May, 19-20, 2023; Vancouver).
10. Yuhan N. (2023) Chronotopisches metaphorisches Modell der Wirklichkeit in Roland Schimmelpfennigs „orientalischen Märchen“ wie „Die arabische Nacht“ und „Der goldene Drache“. Діалог культур у Європейському освітньому просторі: Матеріали VIII Міжнар. конф., м. Київ, 10 травня 2023 р. КНУТД. К. : КНУТД.
11. Ryan J. (1991) Pastiche und Postmoderne. Spätmoderne und Postmoderne. Beiträge zur deutschsprachiger Literatur. Frankfurt am Main: Fischer.
12. Schimmelpfennig R. (2004) Die Frau von früher. Stücke 1994 – 2004 Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch.